

Státní akce na podporu malých živností v roce 1897.

Na základě resoluce, poslaneckou sněmovnou v r. 1894 přijaté, podává c. k. ministerstvo obchodu každoročně zprávu o akci, kterou od r. 1892 podniká ku zvelebení malých živností z dotace v rozpočtu státním k tomu účelu věnované.**)

*) O úkolech a zařízeních jeho, napodobeném zejména dle vzorů amerických, srv. spisek prof. dra J. Rauchberga: Kaiser Franz Josef I. Jubilaeums-Stiftung für Volkswohnungen und Wohlfahrtseinrichtungen, ve Vídni r. 1897.

**) Bericht des k. k. Handelsministeriums über die Verwendung des zur Förderung des Kleingewerbes bewilligten Credits während des Jahres 1897. Vídeň 1898. Podobné zprávy vydány i za rok 1892—1894, 1895, 1896. Srovn. i O. N. II. roč. str. 161.

Od r. 1892—1897 bylo na povznesení malých živností vydáno ze státních peněz úhrnem 365.500 zl., od jiných činitelů (zemí, obchodních a živn. komor a některých jiných korporací) úhrnem asi 240.000 zl., takže nehledíc ke značným nákladům pro zvláštní účely (školy a pod.) určeným, bylo ke zmíněnému cíli užito přes 600.000 zl.)*

Na rok 1898 vřaděno bylo pak do rozpočtu ministerstva obchodu na podporu maloživností 175.000 zl., v čemž 40.000 zl. na zařizování družstev zásobních, skladních, strojových a výrobních. Ještě většího obnosu dosáhnou pak v tomto roce podpory se strany zemských výborů, obchodních komor a pod., hledíc k četným věnováním za příčinou panovnického jubilea učiněným.

Akce státní a souběžné s ní akce zemí a obchodních komor zahrnují tyto hlavní skupiny:

a) technické povznesení malovýroby zaváděním osvědčených moderních pomůcek a method pracovních, výstavami, kursy odbornými a přenecháváním strojů a nástrojů;

b) hospodářskou organizaci maloživností podporou při zařizování družstev svépomocných a působením na poměry úvěrní;

c) působení na výcvik učňů v dílně.

Vytčení všestranného obsáhlého programu akce maloživnostenské není potud možno, dokud nejsou zevrubně známy poměry jednotlivých odvětví v jednotlivých místech a krajích.

Akci vede departement pro povznesení živností v ministerstvu obchodu, výkonným technickým orgánem ministerstva jest c. k. technologické průmyslové museum ve Vídni, za poradný orgán slouží ministerstvu (loni 32členný) sbor poradní v záležitostech živnostenského podporování, v němž Čechy zastupují toliko poslanci Adámek, Dr. Kramář a Skála, Poláky poslanci Lewicki, Rutowski a Weigel, ostatek pak (mimo jednoho poslance italského a mimo předsedícího zemského výboru a sekretáře obchodní komory v Lublani, Murnika) jsou vesměs Němci.

Z loňské dotace 135.500 zl. bylo užito: na správní výdaje 13.800 zl., na maloživnostenskou síň, t. j. stálou výstavku motorů a strojů pro malé živnosti při vídeňském museum technologickém 3000 zl., na zařízení krejčovského kursu 7000 zl. a jiná zařízení i adaptace 7000 zl., na mistrovské kursy ve Vídni a stipendia k jich návštěvě pro obuvníky 9200 zl., pro stavební truhláře 10.300 zl., pro mužské krejčí 3100 zl., na odborné kursy mimo Vídeň a na kočovné vyučování 4500 zl., na výstavy 5100 zl., na přenechá-

vání pracovních pomůcek, stipendia k návštěvě technol. musea atd. 70.000 zl., na cesty inspekční a informační, tiskopisy atd. 4200 zl.

Ačkoliv se účast na celé akci rozšiřuje prý vždy souměrněji na celé území státní, vynikají dosud země »sudetské« a zejm. převážně Čechy. Činili na př. počet žádostí

	za přijetí do kursů 1895-97	ostatních žádostí v roce 1897	žádostí v roce 1892-97	do kursů bylo přijato účastníků
z Doln. Rakous .	127	19	61	13
z Horn. Rakous .	45	12	42	7
ze Salcburka . .	16	3	10	5
ze Štýrska . . .	40	8	24	6
z Korutan . . .	35	11	17	10
z Krajiny	32	2	7	4
z Přímotí	4	4	8	2
z Tyrol a Vorarlb.	45	12	22	18
z Čech	455	103	258	25
z Moravy	82	28	68	12
ze Slezska	49	16	34	4
z Haliče	61	5	11	8
z Bukoviny	4	1	3	1
z Dalmacie	5	—	—	—
z Uher a ciziny .	13	—	—	—
	1013	224	565	115

Co do poskytování strojů prostřednictvím technologického musea, připadá na Čechy bezmála polovice celé k tomu účelu věnované dotace a z toho opět asi pět šestin na obyvatelstvo české a pouze šestina na německé.

Mnohem menší účast jeví na podnicích musea živnostnictvo vídeňské: »maloživnostenská síň« bývá navštěvována velmi slabě (r. 1897 byla v dubnu uzavřena, jelikož místností jejích bylo potřeba pro kursy), projektovaný šestiměsíční večerní kurs o pracovních pomůckách pro maloživnosti musil býti zastaven, jelikož se přihlásilo pouze 9 posluchačů, kteří nad to kurs nepořádně navštěvovali atd.

Pokud se nyní jednotlivých způsobů zvelebovací činnosti maloživnostnické týče, pořádány byly r. 1897 dvě dočasné výstavy motorů a strojů pro malé živnosti, a sice v Rivě (jakožto skupina elektrické výstavy průmyslové) s 95 a v Plzni (od 4. října do 3. listopadu) se 179 objekty. Počet navštěvovatelů obnášel v Plzni přes 10.000, za výstavy konány byly četně navštívené přednášky, obchodní komora plzeňská vydala k výstavě instruktivní katalog a odbornou přednášku řed. Rösslera, vystavených strojů živnostnictvo plzeňské četně a pilně užívalo k výrobě.

Celkem pořádalo museum od roku 1893 16 maloživnostenských výstav (v Čechách: v Ústí n. L., Hlinsku a Železném Brodě 1893, v Král. Hradci, Humpolci a Praze 1894, v Teplicích 1895, Vrchlabí 1896, Plzni 1897). Letos pořádána bude výstavka maloživnostenská pouze ve Vídni jako část výstavy jubilejní se 4 vzornými dílnami (pro obuvníky, truhláře, mužské krejčí a zámečníky). Soudíc dle rozměrů plochy výstavní (pouze 200 m² — v Praze 1894 bylo na 3000 m²) i dle jiných dispozic této výstavy ví-

*) Stát věnoval r. 1892 10.000 zl., r. 1893 a 1894 po 20.000 zl., r. 1895 44.500 zl., r. 1896 a 1897 po 135.000 zl., země a obchodní komory v král. Českém věnovaly r. 1892—1897 asi 116.000 zl., na Moravě 36.500 zl., ve Slezsku 20.000 zl., v Doln. Rakousích 15.600 zl., v Horních Rakousích 10.000 zl., v Haliči 8500 zl. atd.

deňské bude technologická skupina letošní výstavy architektury a inženýrství v Praze daleko vděčnějším objektem návštěvy i bohatším zdrojem odborného poučení než výstava vídeňská.

Kromě toho byly loni státem subvencovány stálé výstavy maloživnostenské v Brně (loni 1200 zl., na r. 1898 povoleno 2000 zl.), v Cellovci (300 zl.) a Štýru (300 zl.).

Poskytování pracovních pomůcek živnostníkům bylo východiskem akce maloživnostenské a vyčerpalo dosud největší díl prostředků peněžních. Od r. 1892 poskytnuto bylo vůbec ministerstvem strojů asi za 145.000 zl., a sice 30 motorů, 194 strojů na obrábění dřeva a kovu, 79 strojů šicích a 95 jiných, celkem 118 uchazečům, z nichž 55 příslušelo k živnosti obuvnické, 12 k truhlářské, 21 k živnostem stavebním, 7 ke kovodělným atd. Roku loňského bylo z toho poskytnuto 26 stranám 11 motorů, 62 strojů na obrábění dřeva a kovu, 16 strojů šicích a 13 jiných.

Zamítány byly zpravidla jen žádosti, proti nimž byly námitky zásadní, zejm. které byly podány od jednotlivců. Bylyť stroje propůjčeny jednotlivcům toliko ve dvou případech, při čemž ještě zajištěno bylo spolužívání jich účastníky jinými. Poněvadž účelem akce jest pouze přenecháváním pomůcek přechod k pokročilejšímu způsobu výroby usnadniti, ustupuje se znenáhla od jich propůjčování (dosud v 68 případech) ku přenechávání jich na splátky (dosud v 58 případech) a očekává se, že až se znalost nových pomůcek a method rozšíří, živnostníci (zejm. společenstva) sami si je budou opatřovati a že musea technologická budou se moci obmeziti jen na zprostředkování při výběru a zkoumání pomůcek a na výcvik v zacházení s těmito pomůckami.

Největší podíl na tomto odvětví akce měla živnost obuvnická (stroje na prošívání podešví k vojenským dodávkám). Poněvadž však počet malých uchazečů o vojenskou obuv tak vzrostl, že na jednotlivce připadá již podíl zřehla nepatrný, bude prý nyní úkolem akce, vymoci takový způsob přidělování vojenských dodávek, aby dodavatelé z toho skutečně měli hospodářský prospěch, pečovati o užívání strojů i pro civilní obuv a podporovati u společenstev společný nákup surovin.

Kromě obuvníků účastní se akce nyní též četné jiné živnosti, zejm. stavební, a byly někde živnostníkům (společenstvům) zařízeny celé dílny (knoflíkářům v Jablonci nad Orli., stavebním živn. v Kutné Hoře, truhlářům v Karlových Varech a v Linci a j.).

O tom, jak se přenechaných strojů užívá a jak se s nimi zachází, přesvědčuje se museum neohlášenými inspekcemi svého personálu technického.

Kdežto v prvních letech byla akce živnostenská obmezena výhradně na zařízení maloživno-

stenské síně ve Vídni, na výstavy a přenechávání strojů, rozšířena byla od r. 1895 i na pořádání mistrovských kursů, které byly dosud konány pro obuvníky (od 1895), stavební truhláře (od 1896) a mužské krejčí (od 1897) a které mají býti letos rozšířeny i na stavební zámečníky a časem na veškeré živnosti, pro které se vyučování v kursech takových hodí. Význam těchto kursů se uznává obecně a zejména i mezi živnostníky samými, jak o tom svědčí mnozíci se žádosti o přijetí, hlasy v časopisech a schůzích odborných, i konečně chování a píle účastníků těchto kursů. Při výběru účastníků, jimž se poskytují zároveň stipendia 70 až 120 zl., spolupůsobí vydatně a úspěšně obchodní a živnostenské komory.

Kursy obuvnické byly ve Vídni konány loni 4 (šestinedělní) s 50 účastníky, truhlářské 4 (osminedělní) s 42 účastníky a krejčovské 2 (šestinedělní) s 24 účastníky. Pokud se týká i zde účasti zemí českých, bylo

	žádostí			přijato		
	obuvnických	mistrů	pom. dohr.	mistrů	pom. dohr.	
z Čech	41	36	80	9	5	14
z Moravy . . .	5	10	15	3	2	5
ze Slezska . . .	9	3	12	3	—	3
(z Doln. Rakous)	6	19	25	3	5	8
do kursů						
truhlářských						
z Čech	9	29	38	1	2	8
z Moravy . . .	1	6	7	3	3	4
ze Slezska . . .	—	3	3	—	1	1
(z Doln. Rakous)						
do kursů						
krejčovských						
z Čech	33	33	66	1	2	3
z Moravy . . .	5	8	13	2	1	3
ze Slezska . . .	2	4	6	—	—	—

Přímo nápadným jest nepoměrně malý počet přijatých účastníků z Čech naproti velikému počtu žadatelů (ze 184 žadatelů pouze 25). Nelze to přičísti jenom té okolnosti, že z jiných zemí poskytují uchazečům stipendia též zemské výbory (v Tyrolsku 10, v Doln. Rakousích 5, v Horn. Rakousích, Štýrsku a Moravě po 3 atd.), kdežto v Čechách nikoli, ani se nelze domnívati, že by žadatelé čeští byli odborně hůře kvalifikováni, nežli z Tyrol (odkud bylo přijato ze 27 žadatelů 18), z Korutan (z 22 přijato 10) a j. zemí. Spíše dlužno hledati příčinu v tom, že žadatelé české národnosti (a těch byla z Čech veliká většina) byli jen výjimkou bráni do kursů, které loni vesměs jen německým jazykem byly pořádány (dříve býval ročně aspoň jeden kurs obuvnický český) a že za nynější rozvášněnosti národnostní i technologické museum českých účastníků co možná se vystříhalo.

Toto opomíjení vyžadovalo by s české strany co nejrozhodnějšího zakročení, ač nedá-li se místo úvaze, že již letošního roku bude v Praze obchodní a živnostenská komora otevřena vlastní technologické museum průmyslové a že by tudíž bylo vhodnější domáhati se toho, aby

ministerstvo obchodu pořádalo stejné mistrovské kursy jazykem českým v Praze, i aby k nim poskytovalo českým účastníkům z Čech, Moravy a Slezska stipendia stejným způsobem, jako se děje pro účastníky německé na kursech vídeňských.

Za to vyhovělo ministerstvo důraznému zakročení Pražské obchodní komory, aby čtyřnedělní kočovní kursy obuvnické, které r. 1895 a 1896 pořádány byly vesměs jenom v městech německých (8), konaly se také v městech českých: od srpna do listopadu 1897 byly ze státní dotace odbývány české odborné kursy obuvnické ve Skučí, Litomyšli a Prostějově a od počátku tohoto roku v Kutné Hoře, Holíčích, Chrudimi a Poličce — až na Prostějov vesměs v městech komorního obvodu pražského. Ostatní kursy pro obuvníky byly loni konány v Linci, Inšpruku, Běláku, Osoblaze, Brně, Chebu, Olomouci a Bolzanu — celkem tedy loni 11 kursů kočovných se 350 účastníky.

Podotknouti dlužno, že české obchodní komory chopily se též samy pořádání kursů obuvnických (v Plzni 1896, v Karlíně, Žižkově a Praze 1897, v Budějovicích a Táboře 1897). —

Dosud obmezovala se vláda při své akci živnostenské na mistry a pomocníky. Letošním rokem má se počítati s působením na poměry učednické. Především mají se pořádati výstavy prací učednických, dále bude se pečovati o lepší výcvik učedníků subvencováním mistrů za učně v jejich dílně vyučené, konečně bude se pečovati o úpravu učednických zkoušek a podporu útulen učňovských.

Výstavy učednických prací osvědčily se již v jiných zemích jakožto velmi účinné a k tomu levné prostředky ke zdokonalení učednického výcviku. Učňové jsou si při zhotovování výstavních předmětů vědomi, že pracují nikoliv jen pro zájem mistrův, nýbrž i pro svůj vlastní, snaží se tudíž tyto předměty dobře prováděti, čímž si zároveň zvykají konati i jiné práce nikoliv mechanicky, nýbrž s rozvahou a pečlivostí. Vidouce, že se o jejich výkony zajímají i jiné kruhy, že výkony zvláště dobré jsou cenami poctívány a jinak vyznamenávány, dospívají k přesvědčení, že svou prací řemeslnou mohou mimo živobytí dosíci i cti a uznání, a věnují se svému povolání s větší chutí a opravdovostí.

I mistři bývají výstavami povzbuzeni starati se s větší horlivostí o úspěšný výcvik učňů a nespátřovati v nich jen levnou pracovní sílu, která se po čtyřech letech »učení« novou silou nahradí, na jejíž fušerskou práci a konkurenci se však po letech naříká.

Ovšem musejí, má-li výstava učednických prací dojiti žádaného výsledku, všichni činitelé opravdu a horlivě o ni se přičiniti. Zejména nesmí se z výstavy státí snůška prací, kterým jde o laciné, nezasloužené vyznamenání; vystavené práce musí býti skutečně pracemi učňů, a do-

statečná záruka, že učeň je provedl skutečně sám, bez pomoci starších dělníků nebo mistrov, patří k nejdůležitějším otázkám při takovéto výstavě.

Nejde také o vystavení předmětů zvláště ne- snadných, umělých nebo nákladných, nýbrž jen o předměty (výrobky hotové nebo jen polo- hotové i správký a pod.), jaké se v dílnách řemeslnických obyčejně zhotovují, a hledí se jen k čisté a zdařilé práci, upotřebitelnosti předmětu a pěkné formě. Máť učeň jen prokázati, že se naučil řádně tomu, co patří k obvyklým pracím dotčeného oboru živnostenského.

Výstavní komitét dohlíží nad tím, aby učni prováděli předměty výstavní bez cizí pomoci, rozhoduje dále o přijetí těchto předmětů, přisuzuje ceny a udílí mistrům pochvalné certifikáty.

Letos mají býti obchodními komorami a některými spolky živnostenskými pořádané učednické výstavy v těchto městech: Praze, Plzni, Liberci, Chebu; Brně, Olomouci, Jihlavě, Znojmě, Moravské Ostravě, Moravské Třebové, Šumperce, Šternberce, Nov. Jičíně a Místku; v Linci, Štýru, Štýrsk. Hradci a Inšpruku.

Pozoruhodno jest, že mezi pořadateli výstav těchto není ani jediné společenstvo živnostenské, nýbrž vesměs obchodní komory a živnostenské spolky. Zejména jednota moravských spolků živnost. ve Znojmě přičinila se o to, že spolky k ní náležející budou v prvním pololetí 1898 pořádati dle jednotného programu výstavy v moravských městech shora jmenovaných, které mohou býti obeslány všemi učni všech mistrů v místě a v sousedních okresích usedlých. Aby se pak zjednal přehled o stavu učednického výcviku v jednotlivých dílech země a měřítko o zásadách, které při udílení cen byly zachovávány, mají jednotlivé spolky práce učednické cenami poctěné zaslati do Brna, kde v druhé polovici 1898 bude uspořádána výstava těchto prací vyznamenaných. —

Konečně podněcuje a podporuje vláda zřizování svépomocných společenstev nákupních (zásobních), skladních, strojových a výrobních. Počet těchto družstev je v Rakousku dosud velice skrovný. Koncem r. 1894 bylo zde 173 družstev výrobních, 43 zásobních, 95 strojových, 63 skladních nebo zásobních i skladních, celkem tedy 378. U 5317 živnostenských společenstev v Rakousku bylo jen 6 skladů surovin, 4 sklady surovin spojené s tržnicemi výrobků, 1 sklad surovin spojený s cvičnou dílnou. Vinou jest nedostatek společenstevního ducha a výškolení, dále nedostatek kapitálu.

Jest nyní obecná snaha zřizování takovýchto institucí všestranně podporovati. Loňská novela živnostenská usnadnila materiální účastenství živnost. společenstev při podnicích svépomocných, stroje propůjčují se z dotace státní i zemské jen za tou podmínkou, utvoří-li žadatelé družstvo, vydány byly vzorné stanovy i jiné tiskopisy a

1 přikročilo se k poskytování úvěru družstvům
 2 svépomocným. Výška úroků z poskytnutých zá-
 3 půjček stanovena ministerstvem pro letošek na
 4 3 1/2 %. O poskytnutí úvěru ucházela se dosud
 5 ku př. společenstva (družstva) obuvnická v Kar-
 6 líně, Smíchově, Vinohradech, Chrudimi, tru-
 7 hlářská tržnice v Praze, zásobní společenstvo
 8 kožešnické v Praze, tržnice v Plzni; a daleko
 9 četnějším počtem nežli z Čech společenstva
 10 (družstva) z jiných zemí, zejm. alpských.

Podmínky, za kterých družstva mohou ob-
 držeti úvěr ze státní dotace, lze dovědět se od
 příslušné obchodní a živn. komory.

Tím ovšem nijak není odstraněna potřeba
 přístupného a levnějšího úvěru pro drobné živ-
 nostnictvo, jak o její ukojení hodlá pečovati
 zemský jubil. fond úvěrní pro král. České, o němž
 jednou přineseme úvahu samostatnou. —

Kdybychom chtěli k závěrku podati několik
 slov všeobecnějších, musili bychom celkem po-
 ukázati k našemu článku loňskému (str. 163.—4.).
 Jen něco bychom dodali. Jsou stížnosti, že stroje,
 které museum ze státní dotace zakupuje a jež
 potom musí společenstva po většině, třebaš na
 splátky, zaplatiti, jsou neobyčejně drahé, dále
 že museum protežuje továrníky vídeňské a že
 pracuje s drahou režíí. Do Prahy ku př. dodán
 byl parní kotel z Vídně, ačkoliv pražské výrobky
 jsou vídeňských daleko lepší a lacinější. Nad to
 zdražil se kotel nákladnou dopravou, ke každé
 správce musil býti povolán montér, jemuž mu-
 silo nebo bude musit společenstvo platiti jízdné
 a diety.

Funkcionářům musea — ne všem — vadí
 nedostatek znalosti jazyka českého. Za ředitele
 výkonné služby technické povolán byl nedávno
 Němec z říše, odborník, který slouží za experta
 i revisora ve věcech společenstevních, vyjednává
 a přehlíží česká družstva pomocí tlumočníka.
 Museum technologické, jsouc vlastně ústavem
 soukromým, nepokládá se ani při této akci,
 kterou provádí z příkazu a zmocnění vládního

a z peněz státních, za orgán veřejný a kore-
 sponduje s českými společenstvy přímo v jazyce
 německém. To má pak v zápětí, že ne sice
 zemský výbor a obchodní komory české, ale
 některá společenstva i jednotlivci hledí působiti
 k příznivějšímu vyřízení svých žádostí tím, že
 je podávají rovněž německy.

Rovněž vadí přílišné centralisování akce.
 Funkcionáři musea dnes jsou v Běláku v Koru-
 tanech, zítřka v Haliči, pozejtří v Čechách. Co
 tu zmařeného času a peněz! Tím více, čím akce
 sama se rozšiřuje a prohlubuje.

O tom, jak málo poměrně českých uchazečů
 připouští se na mistrovské kursy vídeňské, dále
 jak v minulém roce od pořádání českého kursu
 obuvnického bylo upuštěno, že kursy truhlář-
 ské ani krejčovské doposud vůbec nebyly po-
 řádány po česku, že k pořádání českých kursů
 kočovných pro obuvníky došlo teprv třetí rok
 a to ještě po energickém zakročení Pražské ob-
 chodní komory, byla již shora řeč. Na nerovný
 loket při subvencování výstav českých s jedné
 a německých s druhé strany již loni jsme po-
 ukázali.

Neklademe to za vinu jen technologickému
 museu; víme, že i dřívější pouhá jeho nestrannost
 a to, že přicházelo v zájmu samé akce vstříc
 čilejšímu živnostnictvu českému — bez našeho
 živnostnictva byla by akce uvázla hned z po-
 čátku — budilo proti museu nepřátelství celého
 tisku vídeňského. Běříme poměry tak, jak jsou,
 a dokazujeme z nich jen to, že úspěšné po-
 kračování v dosavadních směrech akce a roz-
 šíření její na jiné obory i odvětví živnostenská
 dle poměrů a potřeb národa českého možno
 jest toliko, bude-li akce státní i zemská v Če-
 chách po stránce technické i administrační pro-
 váděna ústavem domácím, českým, pro inter-
 esenty bližším, čilým a nestranným, jakým bohdá
 stane se technologické průmyslové museum
 Pražské obchodní a živnostenské komory.

Dr. Josef Gruber.